

Nên chú ý rằng, khi nào mình thấy tâm lòng từ-bi bác ái của mình mở rộng, biết thương xót tất cả chúng-sanh, muốn độ cho tất cả chúng-sanh đều được giải thoát, thì chừng đó mới nên phát đại tâm bồ-đề. Bằng như tâm lòng đại-từ-bi của mình chưa phát hiện, đâu có lập thế cũng không ích gì.

287. V. Thế nào gọi là phát tâm bồ-đề ?

D. Phát tâm bồ-đề là phát lòng cầu thành Phật. Trong Kim-Cang gọi là « Phát tâm vô thượng chánh-dẳng chánh-giác », tiếng Phạn kêu là Phát a-nậu-đa-la tam-miệu tam bồ-đề.

Nên biết rằng, chỉ có phải Đại-thừa mới có phát tâm bồ-đề mà thôi. Khi nào tâm lòng đại-từ-bi của mình chưa phát hiện, thì chưa có thể phát tâm bồ-đề được, mặc dầu trình-độ tu tập và cách thức hành đạo của mình đúng với tư cách Đại-thừa. Bởi cái lẽ rất dễ hiểu, là không có một vị Phật nào, mà không có một lòng từ-bi rộng lớn thương khắp chúng-sanh, và không có một vị Phật nào mà không có lòng độ tận chúng-sanh tông giải thành Phật đạo. Thế nên, cái nguyên động lực (động lực chánh) của sự phát tâm bồ-đề, là do tâm đại-từ-bi này nở. Vì lẽ đó, trong kinh U-ba-tắc có nói : « Tâm đại-bi là nguyên-nhân sanh ra tâm bồ-đề ».

Muốn cầu đạo vô-thượng chánh-dẳng chánh-giác, mà không có lòng từ-bi rộng lớn, nghĩa là không có lòng độ tận chúng-sanh, vô lượng vô biên khắp trong các thế-giới (1), thì là một điều vô lý vậy. Và lại, giai đoạn phát tâm bồ-đề, là giai-đoạn lãnh sự mạng của một vị Bồ-tát, tức là giai đoạn xả thân cứu đời, thực hiện chủ nghĩa từ-bi bác-ái, từ-giác giác-tha, kỳ cho được giác hạnh viên-mãn (2). Đó là chỗ kết-quả của sự phát tâm bồ-đề, trong kinh gọi là « Đắc a-nậu-đa-la tam-miệu tam bồ-đề ».

288. V. Trong giai-đoạn phát tâm bồ-đề, ngoài cái lợi ích về sự tự giác ra, còn có cái lợi ích nào nữa chăng ?

D. Có một điều lợi ích to-lớn, mà không mấy người tu-hành biết được. Nếu chúng ta phát tâm Bồ-đề, thì chúng ta đồng chí-hướng với chư vị Bồ-tát và chư Phật khắp trong mười phương ba đời. Cũng như trong nhà ta có người quân-tử, thì ngoài đường có bực quân-tử tới viếng, vì lẽ đồng thanh tương-ứng. Bởi vậy cho nên, trong khi phát tâm bồ-đề, chúng ta không yếu-cầu (khẩn-vai) các Ngài tới giúp đỡ chúng ta làm tròn sứ-mạng độ sanh, tự-nhiên các Ngài cũng tìm tới mà giúp đỡ, vì đó là bổn-phận của các Ngài vậy.

(1) Những thế-giới ngoài thế-dương-hệ.

(2) Hạnh lợi mình và hạnh lợi người đều được trọn đủ.

Nên biết rằng : kẻ phạm-phu như chúng ta, mà được các Ngài tới giúp đỡ, là một chuyện may-mắn to-lớn, một điều hạnh-phước vô-biên, đâu đem tất cả báu vật của cả thế-gian này, mà đổi cái giá-trị hạnh-phước ấy, cũng không nhằm gì. Ấy là hạnh phúc được các Ngài thương ban thân-lực, thường ban ăn-huế, như là giúp cho mình mở-mang tri-hoá, để cho mình ngộ-giải được chơn-ly nhiệm-mầu của Đại-thừa Phật-học. Cái chơn-ly này, đầu hội-hợp tất cả tri-huệ của hàng Nhị-thừa, cũng không thế nào lãnh-hội nổi.

289. V. Các Ngài hiện thân thế nào, để giúp đỡ những người tu-hành phát tâm bồ-đề ?

D. Trong mười phương thế-giới, đâu đâu cũng có chư Bồ-tát và chư Phật, hiện thân độ thế một cách rất bí-mật, mà không mấy ai được biết, hoặc bằng cách giảng-sanh, hoặc bằng siêu hình, như pháp thân ở trong cảnh giới tha thọ đứng đó, hoặc các Ngài cho học trò của các Ngài tới giúp đỡ chúng ta một cách trực tiếp.

290. V. Có kinh luận nào nói rõ về sự giúp đỡ của các Ngài chăng ?

D. Đại-Thừa Khởi-Tin-Luân có nói : « ... Từ khi bắt đầu phát tâm cầu đạo vô-thượng, cho đến lúc thành bực Chánh-giác (Phật), trung gian nhờ chư Phật và chư Bồ-tát, hoặc hiện thân làm quyến thuộc như cha mẹ, bà con, hoặc hiện thân làm kẻ hầu hạ sai khiến, hoặc làm người hạnh lành, hoặc làm kẻ oán thù, hoặc giúp sức bằng cách dạy cho tu tập bốn nhiếp-pháp (1). Nói tóm tắt, là các Ngài giúp-đỡ tất cả công việc làm và thí thố duyên lành bằng vô lượng hạnh đức. Sở dĩ có sự giúp-đỡ như thế, là do lòng đại-bi của các Ngài phát khởi trong sự tu tập lâu đời. Nhờ cách thức giúp-đỡ như thế, làm cho người tu-hành càng này nở thêm lớn những căn lành (thiền căn) ».

Theo những lợi của đức Mã-Minh Bồ-tát nói như thế, tất cả những người tu-hành có lòng chí-thành, muốn đến địa-vị hoàn-toàn giải-thoát, không nên ngược-đãi người ăn, kẻ ở, cho đến những người mà mình gọi là kẻ thù cũng vậy. Như là những bà-nhữ giúp ích cho mình tiến-hoá trên con đường tu tập, cũng phải kính-trong như bực thầy (2), đừng để bề diệt-thối kiêu-căng tự-phu, do sự đoạn trừ chưa hết tánh chấp ngã của mình.

291. V. Khi tâm đại từ-bi đã phát hiện rồi, đứng lợi gì để thế-nguyên ?

D. Có bài từ hoảng thế-nguyên, dưới đây, gồm lý, tu, bi, dũng, nhân quả, đồng-quát của sự phát tâm bồ-đề (nhớ kèm thêm chỉ-hướng và tên họ của mình) :

(1) Bốn nhiếp pháp : bố-thí, ái-ngữ, lợi-hành, đồng-sự.
(2) Kinh Duy-Ma duy như thế.